

1. ODEPRZEĆ (76) *vb pf*

odeprzeć (75), **odprzeć** (7); odeprzeć : odprzeć *Mącz* (3:1).

o oraz pierwsze e jasne, drugie e pochylone.

inf odeprzeć (50); -éć (8), -(e)ć (42). $\diamond$ *fut* 3 *sg* odeprze (1). $\diamond$ 1 *pl* odeprzemy (4), odeprz(e)m (1); -emy : -(e)m *BielKron* (1:1); ~ -emy (1), -(e)my (3). $\diamond$ 3 *pl* odeprą (2). $\diamond$ *praet* 2 *sg f* -ś odparła (1). $\diamond$ 3 *sg m* odparł (3). *f* odparła (1). $\diamond$ 3 *pl m pers* odparli (6). $\diamond$ *con* 3 *sg m* by odparł (2). $\diamond$ 3 *pl m pers* by odparli (1). $\diamond$ *con praet* 3 *sg m* by był odparł (1). $\diamond$ 3 *pl m pers* by byli odparli (1). $\diamond$ *impers praet* odparto (2).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

1. *Obronić się lub obronić kogoś przed przemocą; repellere Mącz* (69) :

odeprzeć co (5): gdyż by czo mocnego przyślzło mocnie to odeprzeć *BielŻyw* 53. *Cf Zwroty.*

odeprzeć komu (1): rychley dwa odeprą iednemu. *BielKron* 80.

Zwroty: »odeprzeć gwałt« (1): widzyałem [...] lzy niewinnych/ á żadnego nie máłz coby ie pociefzył/ áni tego coby odpárł gwałt ich od okrutnikow. *BielKron* 80. [*cf też* »gwałt gwałtem odeprzeć«.]

»gwałt gwałtem, moc mocą odeprzeć« = *vim vi repellere Mącz, Modrz* (2:1): *Vim vi repellere, Gwałt gwałtem odeprzeć. Mącz* 287c; *Lecz iezliże powabiony/ niewolą przypędzony/ muśi fię bronić/ może mieć wymowkę prawem przyrodzenia/ ktore moc mocą odeprzeć dopufzcza. ModrzBaz* 63, 78v.

a. *O walce zbrojnej; resistere Mącz, Modrz* [*w tym: komu, czemu* (57)] (63) : *ConPiotr* 33v; *BibRadz Is* 36/9; *Ten Pápiryus Alexándrowi wielkiemu odpárł/ kiedy do Włoch ciągnął. BielKron* 120v; *włzák Cefarz powiádá/ yż Niemcy łą ták mocni/ nietrzebá im pomocy/ odeprą łami Turkom ząwždy. BielKron* 211; *Kto mu [Turkowi] odeprze? dzifiefyszyc czáfów? poki wízycy krolowie Krześciánfscy nie będą w iedności? BielKron* 311, 83, 158v, 160, 170v, 181 (23); *Mącz* 171d, 338c; *PaprpPan* H4; *ModrzBaz* 144; *KochWr* 20; *OrzJan* 58, 110; *SarnStat* 111, 985.

odeprzeć kogo, co (2): ciągnął do Dyráchium miałtá zacnego [...] / obegnał ie/ ále go odpárto bo ie byli Weneći y Skanderbeg dobrze opátrzyli *BielKron* 257; *OrzJan* 80.

odeprzeć kim, czym (10): *BielKron* 107; *BielSpr* 10; *StryjKron* 572; *Málym téż ludem/ trudno turkowi odeprzeć OrzJan* 58, 80; *SarnStat* 133. *Cf* »mocą odeprzeć«.

W charakterystycznych połączeniach: gwałt [czyj] odeprzeć, krolowi (książęciu, księdzu) (3), ludziom, mocy (moc [czyj]) (2), wielkości [czyjej], wojsku; bojem odeprzeć, ćwiczeniem, ludem, murem, pospolitym ruszeniem, złością.

Zwroty: »mocą odeprzeć« (4): *BielKron* 109v; *Ták się spodziewály/ yzeby mocą łwą ten że miłtrz. Iflánfki mógł odeprzeć. Wielkiemu Xiędzu Moskiewfkiemu. BiałKaz* K3v; *wnet do wielkiej woyny myfl náklónił/ á Krolowi mocą odeprzeć vmyflił. StryjKron* 712; *OrzJan* 78.

»odeprzeć najazdom« (1): *XIążętá Ruskie chcąc ząbieżec/ y odeprzeć częłtym naiázdom [...] / ziezcháli fię ná Siem do Kijowá StryjKron* 195.

»nieprzyjacielowi odeprzeć« [szyk zmienny] (10): Iefli to dwoie między łobą vmiárkuiecie/ łácnó nieprzyjacielóm odeprzem. *BielKron* 107v, 88, 186v, 255v, 301, 406v; *BielSat* L3; *BietSpr* b4; *BielSjem* 26; *OrzJan* 56.

W przen (2) : wŕzytko krześcijánŕstwo w nim nádzyeie miało okrutnoŕci Tureckiey odeprzeć *BielKron* 400v; Dla czego Krol Ruŕká Sláchtę [...] poŕlał/ áby Tátárŕkiey ŕrogoŕci odpárli *StryjKron* 617.

Przen (5) :

odeprzeć przeciw czemu (1): trudno przeciw naiázdom czártowŕkim odeprzeć/ by nie obroná Pánŕŕka *LubPs* cc4 marg.

a) *Pokonać w dyskusji skutecznie przeciwarzgmentujác* (4) : Tęnto Pitagoras tak wielki w ŕwey mądroŕci był, że z trudnoŕciá mu ktory z mędrzew odeprzeć mogł *BielŻyw* 29; *BibRadz* I 281a marg.

Zwrot: »słowy odeprzeć« (1): Refello, Arguendo falsum ostendere, Słowy odprzeć/ Skázýc czy [lege: czyj] dowód przeciwnym dowodem. *Mącz* 117a.

Szereg: »nie odeprzeć ani się sprzeciwić« (1): ia wam dam vŕtá y mądroŕć/ ktorey nie będą mogli odeprzeć áni ŕię ŕprzeciwić [non poterunt resistere et contradicere] wŕzyŕcy przeciwnicy wáŕzy. *WujNT* *Luc* 21/16.

2. *Przeciwstawić się, sprzeciwić się [komu, czemu]* (6) : pytan ktorymby obyczaiem ŕmiał temu okrutnikowi odeprzeć, odpowiedział, ŕtaroŕciá mojá *BielŻyw* 5, 5; *BielKron* 210; [Abnegare odprzez *GlosyKórń* II 158].

Przen [czemu] (3) :

odeprzeć czym (1): żaden tey wáđzie niemoże łátwiey odeprzeć [facile resistat]/ iáko vznánie m łámeo ŕiebie/ á miłoŕciá prawdy. *ModrzBaz* 17v.

Zwrot: »odeprzeć pokusie« (2): Byŕ vmiálá odeprzeć pokuŕam ná ŕwiecie *BielKom* C6, Fv.

3. *Odzyskać, być może: wyprocesować [co]* (1) : Potym dłuźnik przes on czás moźe odeprzeć wŕaŕnoŕć ŕwoie y otrzymáć/ zápláciwŕzy Powodowi dłuź y nakłády *GroicPorz* q3.

Synonimy: 1.a. odbić, odegnáć, odgromić, odpędzić, odrzucić, odsadzić.

Formacje współrdzenne cf 1. PRZEĆ.

Cf **ODEPRZA**, ODEPRZENIE, **ODPARCIE**, **ODPARTY**